

JAAR OVERZICHT 2025

Het jaar 2025 kenmerkt zich als een jaar waarin veel in gang is gezet. Er is een nieuw adviestraject van start gegaan over de digitale veiligheid van burgers. Daarnaast zijn verkennende gesprekken gevoerd voor een mogelijk nieuw adviestraject: over de weerbaarheid van de energiesector. De adviestrajecten AI en cybersecurity en over de weerbaarheid van de communicatie-infrastructuur kregen verder vorm.

Het jaar stond verder sterk in het teken van het voeren van de dialoog: de CSR ging met een groot aantal instanties in gesprek en organiseerde enkele bijeenkomsten waarin op bestuurdersniveau werd gediscussieerd over uiteenlopende kwesties op gebied van cybersecurity. De verkiezingen in oktober waren aanleiding om een brief aan de informateur op te stellen over de actuele cybersecuritythema's.

Adviestrajecten

Digitale veiligheid van burgers

De digitale weerbaarheid van burgers staat onder toenemende druk door cybercriminaliteit, online fraude en datamisbruik. Om die weerbaarheid gericht te kunnen versterken, heeft de raad op 25 september ingestemd met een nieuw adviestraject hiernaar. Het traject richt zich op preventie, slachtofferschap, meldgedrag en het geven van handelingsperspectief. Er is een subcommissie samengesteld met een delegatie van leden van de raad en ook enkele experts buiten de raad,

waaronder vertegenwoordigers van verschillende ministeries, de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD), het Openbaar Ministerie, de Politie, het ECP Platform voor de Informatiesamenleving en de financiële sector. De eerste stappen bestaan uit het verder bepalen van de onderzoeksrichtingen en de voorbereiding van het adviestraject.

Weerbaarheid energiesector (SEIN)

De energiesector is één van de vitale sectoren in Nederland, aangezien een tekort aan energie de samenleving vrijwel tot stilstand brengt. De gevolgen van het ontbreken van energietoevoer zijn dan ook ingrijpend. Daarmee is de continuïteit van de energievoorziening van vitaal belang. De raad erkent dat de Nederlandse energie-infrastructuur relatief robuust is en dat er al veel onderzoek plaatsvindt, onder andere in opdracht van het toenmalige Ministerie van Klimaat en Groene Groei (KGG) en Topsector Energie. Tegelijkertijd maken de geopolitieke ontwikkelingen, de groeiende cyberdreiging en incidenten in landen als Spanje en Portugal ons bezorgd; voor de raad reden voor een gezamenlijke verkenning.

Zo zijn er in de tweede helft van het jaar gesprekken gevoerd met belangrijke stakeholders in het veld, waaronder met CIO's en CISO's van netbeheerders en producenten, vertegenwoordigers van brancheorganisaties, publieke partijen, en de wetenschap. Op basis hiervan is aan het eind van het jaar een startdocument ontwikkeld.

AI en cybersecurity

Artificiële intelligentie (AI) wordt steeds vaker als wapen ingezet en Nederland is daar onvoldoende op voorbereid. Met inzet van AI zijn cyberaanvallen sneller, grootschaliger en moeilijker te detecteren, terwijl de Nederlandse defensieve slagkracht, door gebrek aan AI-kennis, te zwak is om deze aanvallen te pareren. AI in 2023 wees de raad het kabinet op de gevaren van AI. Door de snelle technologische ontwikkelingen en de geopolitieke verschuivingen heeft de raad ook dit thema opnieuw ter hand genomen. De kennisachterstand is het grootste probleem: de expertise is nu vooral in handen van kwaadwillende actoren, veelal staten met een offensief cyberprogramma. Dit adviestraject mondt uit in een Signaalbrief over AI en cybersecurity aan het kabinet die aan het eind van het jaar in concept gereed is gemaakt.

Weerbaarheid communicatie-infrastructuur (SECCOM)

De telecom- en internetinfrastructuur is de digitale ruggengraat voor alle vitale sectoren in Nederland, waaronder gezondheidszorg, energie, transport, bankwezen en de overheid. Zonder deze infrastructuur ligt onze samenleving stil. De Nederlandse digitale communicatie-infrastructuur is van hoge kwaliteit en de sector functioneert goed. De geopolitieke ontwikkelingen doen de vraag rijzen of de weerbaarheid nog steeds voldoende is. Het digitale landschap kent kwetsbare karakteristieken: geografische concentratie van datacenter infrastructuur rond Amsterdam, afhankelijkheid van een beperkt aantal kritieke derde partijen, ontbrekende uitwijkmechanismen en beperkte capaciteit om stroomuitval op te vangen.

Dit vraagt om maatregelen die de robuustheid vergroten. Daarom heeft de raad opdracht gegeven voor een verdiepend onderzoek voor een advies aan het kabinet. Een groot deel van de activiteiten in 2025 stond in het teken van dit onderzoek, uitgevoerd door TNO.

Informatiebrief

Met het oog op het aantreden van een nieuw kabinet, na de nationale verkiezingen in oktober, heeft de CSR een brief opgesteld gericht aan de informateur. Hierin pleit de raad voor structurele investeringen in de digitale weerbaarheid van Nederland. De brief is aan het eind van het jaar in concept gereed gemaakt.

Jaaroverzicht

MAART

- Voortgangsrapportage pilot datalekmeldingen voor onderzoeksdoeleinden, als vervolg op het CSR-advies [*Beschikbaar stellen datalek-meldingen voor onderzoeksdoeleinden \(2020\)*](#)
- Dialogo met nieuwe directie Nationaal Cyber Security Centrum ([*NCSC*](#))

APRIL

- [*Bestuurdersdiner*](#) over Operationele Technologie, georganiseerd voor bestuurders uit het publieke en private werkveld en de wetenschap. Operationele technologie is de verzamelnaam voor de hardware- en softwaresystemen voor het beheer van processen, zoals het aansturen en monitoren van (industriële) apparatuur.

OT-Diner

Tijdens het bestuurdersdiner over Operationele Technologie (OT) spraken veertig bestuurders en hoogleraren hoe OT meer op bestuursniveau kan worden geagendeerd en aangestuurd.

JUNI

- Publicatie nieuwe versie van de *Handreiking Cybersecurity voor Bestuurders en Bedrijfs-eigenaren*
- Dialoog met de Algemene Rekenkamer over drie onderzoeken op het gebied van digitalisering en cybersecurity binnen de rijksoverheid
- Dialoog over ABRO (Algemene Beveiligings-eisen voor Rijksoverheidsopdrachten) met het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

SEPTEMBER

- Bezoek staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties Van Marum aan de raad.

Staatssecretaris Eddie van Marum van BZK op bezoek bij de CSR. Gesproken is over de laatste technologische ontwikkelingen, de risico's in de digitale infrastructuur van Nederland, de cyberweerbaarheid van mede-overheden zoals gemeenten, en de digitale veiligheid van burgers.

NOVEMBER

- Werkbezoek van de raad aan The Hague Security Delta (HSD), een cluster van 300 bedrijven, overheids- en kennisorganisaties in Den Haag.
- Bestuurdersontbijt* over het belang van risk-based governance en basishygiëne in cybersecurity, georganiseerd samen met het Centrum Informatiebeveiliging en Privacy-bescherming (CIP). Centraal stond de vraag hoe bestuurders meer grip kunnen krijgen op cybersecurity in een tijd waarin de digitale dreigingen toenemen en organisaties steeds afhankelijker worden van complexe ketens.

DECEMBER

- Reactie CSR* op nieuwe editie Cybersecurity-beeld Nederland
- Aanstelling Martijn Jonk als waarnemend secretaris van de CSR, als opvolger van Raymond Doijen.

Bezoek staatssecretaris

Werkbezoek

De raad op werkbezoek bij The Hague Security Delta. De raad maakte met verschillende presentaties en een uitgebreide rondleiding kennis met dit veiligheidscluster waarin publieke, private en kennisinstellingen samenwerken.

Vooruitblik

In het jaar 2025 is bij de CSR veel in gang gezet, gelijk opgaand met de snel toenemende dynamiek op geopolitiek, technologisch en economisch gebied. Was AI bijvoorbeeld in 2023-2024 nog een belofte, nu manifesteert AI zich in hoog tempo tot een systeemtechnologie met ongekende effecten, ook op de digitale veiligheid. De oplossingen zijn niet veranderd, de urgentie om ze nu ook toe te passen is sterk gegroeid. De tijd van praten is voorbij, is het sentiment, er moet gehandeld worden, als klein land in een snel onveiliger wordende wereld. Europa is daarvoor het podium voor actie, samenwerking binnen de EU is essentieel.

Op dit veranderende, complexer wordende en internationalere speelveld voor cybersecurity en digitale veiligheid ziet de CSR voor de komende jaren nog scherper zijn taak voor ogen om private, publieke en academische partijen bij elkaar te brengen, de krachten te mobiliseren en deze te vertalen in oplossingsgerichte adviezen aan het kabinet, parlement, bedrijfsleven en samenleving. De leidende thema's daarbij zijn weerbaarheid, autonomie, AI en cybercrime.

Samenstelling en mutaties CSR en bureau

Peildatum voor dit overzicht is 1 januari 2025. Gedurende het jaar hebben er wisselingen plaatsgevonden in de raad; zie daarvoor het overzicht op pagina 6.

PRIVATE SECTOR

- **Dhr. mr. Th.J. (Theo) Henrar**
(Waarnemend covoorzitter), voorzitter FME (ondernemersorganisatie voor de technologische industrie)
- **Mw. drs. C. (Claudia) de Andrade**
CIO, Directeur Digital & IT Haven Rotterdam, lid van de CSR namens het CIO Platform
- **Dhr. drs. J.P. (Joost) de Bruin**
CEO van Ordina Nederland en lid van het Algemeen Bestuur van NLdigital
- **Mw. mr. drs. S.C. (Sylvia) van Es**
President Philips Nederland, lid van de CSR namens VNO-NCW
- **Dhr. mr. J. (Joost) Farwerck**
CEO en voorzitter van de Raad van Bestuur van KPN, lid van de CSR namens de vitale sectoren
- **Dhr. E.F.M. (Eppo) van Nispen tot Sevenaer**
Voorzitter ECP, lid van de CSR namens ECP, Platform voor de Informatiesamenleving
- **Dhr. S.J.A (Steven) van Rijswijk**
CEO van ING en bestuurslid van de Nederlandse Vereniging van Banken, lid van de CSR namens de financiële sector

◎ PUBLIEKE SECTOR

- **Dhr. P.J. (Pieter-Jaap) Aalbersberg EMPM**
(Covoorzitter), Nationaal Coördinator
Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV)
- **Dhr. drs. E.S.M. (Erik) Akerboom MPM**
Directeur-generaal Algemene Inlichtingen- en
Veiligheidsdienst (AIVD)
- **Dhr. Mr. M. (Michiel) Boots**
Directeur-Generaal Economie en Digitalisering
bij het Ministerie van Economische Zaken en
Klimaat
- **Dhr. Luitenant-generaal M.L.E. (Ludy) Schmidt**
Plaatsvervangend Commandant der Strijd-
krachten bij het ministerie van Defensie
- **Mw. E. (Eva) den Dunnen-Heijblom MSc**
Directeur-generaal Digitalisering en Overheids-
organisatie bij het ministerie van Binnenlandse
Zaken en Koninkrijksrelaties
- **Mw. J.C. (Janny) Knol MA**
Korpschef Politie
- **Dhr. mr. A.R.E (Guus) Schram MSc**
Procureur-generaal en plaatsvervangend voor-
zitter van het College van procureurs-generaal

◎ WETENSCHAPPELIJKE SECTOR

- **Mw. prof. dr. B. (Bibi) van den Berg**
Hoogleraar Cybersecurity Governance verbonden
aan het Institute of Security and Global
Affairs van Universiteit Leiden
- **Dhr. prof. dr. ir. H.J. (Herbert) Bos**
Hoogleraar bij de Systems Security Group
VUSEC aan de Vrije Universiteit Amsterdam
- **Dhr. prof. dr. ir. C.E.W. (Cristian) Hesselman**
Hoogleraar Trusted Open Networking aan
de Universiteit Twente en Director of Trusted
Digital Infrastructures bij SURF
- **Mw. prof. mr. E.M.L. (Lokke) Moerel**
Senior Of Counsel Morrison & Foerster LLP,
Hoogleraar Universiteit Tilburg

◎ Toehoorders

Namens de publieke sector:

- **Dhr. Drs. E. A. (Ernst) Noorman**
Ambassadeur in Algemene Dienst Cyber
en Veiligheid

Namens de private sector:

- **Mw. P (Petra) Oldengarm**
Directeur Cyberveilig Nederland

◎ BUREAU SECRETARIS CSR

- **Dhr. ir. W.M.G. (Raymond) Doijen**
Secretaris (tot 6 december)
- **Dhr. ing. M.W.M. (Martijn) Jonk MSc**
Waarnemend secretaris (vanaf 7 december)
- **Mw. H.M. (Heidi) Letter**
Coördinerend senior adviseur
- **Mw. M.M.E. (Marloes) van Baren**
Senior communicatieadviseur
- **Dhr. A.P. (Arwin) Bosman**
Senior adviseur
- **Dhr. M. (Marc) Brinkman**
Senior adviseur a.i.
- **Mw. N. (Nova) van der Kamp**
Rijkstraine
- **Mw. B. (Bahar) Karacabey**
Management- en beleidsondersteuner
- **Mw. S.N.N. (Salina) Stubbe**
Management- en beleidsondersteuner
- **Mw. B.J. (Briede) Troost**
Adviseur

Wijzigingen in de samenstelling van de raad

TERUGGETREDEN IN 2025

- **Dhr. P.J. (Pieter-Jaap) Aalbersberg EMPM** (Covoorzitter), Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV)
- **Mw. drs. C. (Claudia) de Andrade** CIO, Directeur Digital & IT Haven Rotterdam, lid van de CSR namens het CIO Platform
- **Dhr. drs. J.P. (Joost) de Bruin** CEO Ordina Nederland en lid van het Algemeen Bestuur van NLdigital
- **Mw. P (Petra) Oldengarm**, Directeur Cyberveilig Nederland (toehoorder)

TOEGETREDEN IN 2025

- **Dhr. R. (Rob) Bravenboer** Managing director voor Kyndryl Nederland, lid van CSR namens NLdigital
- **Mw. L. (Liesbeth) Holterman** Directeur Cyberveilig Nederland (toehoorder)

In 2025 vervulde Theo Henrar de rol van waarnemend covoorzitter van de raad. Hij verving Sylvia van Es, die wel aanbleef als raadslid.

COLOFON

De Cyber Security Raad is een nationaal en onafhankelijk adviesorgaan van het kabinet en is samengesteld uit hooggeplaatste vertegenwoordigers van publieke en private organisaties en de wetenschap.

De CSR zet zich op strategisch niveau in om de cybersecurity in Nederland te verhogen. Door de unieke samenstelling van de raad (publiek-privaat-wetenschap) is het mogelijk om prioriteiten, knelpunten en incidenten vanuit diverse invalshoeken strategisch te benaderen en een integrale visie op kansen en bedreigingen te ontwikkelen. De CSR zoekt de samenwerking met vergelijkbare raden in andere landen en stimuleert de oprichting ervan in landen die nog geen adviesorgaan op gebied van cybersecurity kennen. De raad streeft naar een zo breed mogelijke dekking van invalshoeken op het terrein van cybersecurity.

Daarom hebben de 18 raadsleden zitting volgens de verdeelsleutel 7-7-4: zeven uit de private sector, zeven uit de publieke sector en vier uit de wetenschap. Daarnaast kent de CSR twee toehoorders.

De CSR heeft twee covoorzitters: één namens de publieke sector en één namens de private sector. Lees meer op www.cybersecurityraad.nl

Cyber Security Raad

Korte Voorhout 7

2511 CW Den Haag

TEL 070 - 7515 333

E-MAIL info@cybersecurityraad.nl

WWW cybersecurityraad.nl

Postadres

Postbus 20011

2500 EA Den Haag